

**جنبه‌های تجاری قواعد و مقررات سخت و نرم حقوق بین الملل عرفی
و معاهده‌های قضایی ماورای جو**

نویسندگان:

دکتر علیرضا جهانگیری

محمد علی وده‌س

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	: وهابی، محمدعلی، ۱۳۶۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: جنبه‌های تجاری قواعد و مقررات سخت و نرم حقوق بین‌الملل عرفی و معاهده‌های قضایی مازرای جو/ تالیف محمدعلی وهابی.
مشخصات نشر	: تهران: آذین مهر، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۳ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۰۶-۲۶-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فها
یادداشت	: کتابنامه: ص: ۲۵۱.
موضوع	: حقوق بین‌المللی هوایی و فضائی
موضوع	: (Airspace (International law
موضوع	: حقوق فضا
موضوع	: Space
رده بندی کنگره	: KZD ۱۱۲۵/۹ج۹ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۳۴۱.۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۱۳۱۸

انتشارات آذین

جنبه‌های تجاری قواعد و مقررات سخت و نرم حقوق بین‌الملل عرفی و معاهده‌های قضایی مازرای جو

مؤلفین: دکتر علیرضا جهانگیری - محمدعلی وهابی

ناشر: آذین مهر

ناظر فنی چاپ: موسی مفخاری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۰۶-۲۶-۴

ویراستار و طراح جلد: اسماعیل صمیمی‌پور

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

تهران: خیابان انقلاب - خیابان وحید نظری بن فخر رازی و دانشگاه بلاک ۶۵ طبقه اول واحد ۴ - انتشارات آذین مهر

۰۲۱-۶۶۹۶۲۰۵۱

پیشگفتار

فقر قواعد حقوقی در عین توسعه علمی و فنی صنعت فضا جامعه ی حقوقی بین الملل را بر آن داشت تا محاکم، مجامع و مؤسسات بین المللی را برای تدبیر و واکنش در برابر تحولات مستمر حقوق بین الملل فضای ماورای جو تأسیس و رسالت قاعده مند سازی جزئی و مشروحتر در مورد فعالیتهای فضایی را بر عهده آنها نهند. شناسایی دقیق در نظام فوق خواهد شد که اولین لازمه ی تأثیر « قطعیت » تعهدات مندرج در هر نظام حقوقی منجر به افزایش در تعیین دامنه ی تعهدات ماهوی و شکلی « قطعیت » ضمانت اجراهای نظام مذکور خواهد بود. به بارتی میزان تابعان در هر نظام حقوقی، عیار سنجش قابلیت اجرای مقررات آن نظام می باشد.

ایجاد « منابع حقوق بین الملل » منبع ایجاد کننده ی تعهد برای بازیگران حقوق بین الملل را قطعیت و پیش بینی پذیری نامی از آن در روابط حقوقی بین المللی از جمله روابط فضایی دولتها مرهون مشخص گردیدن تعهدات دولتها در رابطه با نظام حقوقی مذکور و استخراج تعهدات حقوقی مذکور با توسل به منابع حقوقی بین الملل می باشد. اگرچه این مسأله در ماده ۳۸ اساسنامه دیوان دایمی و در ماده ۳۱ اساسنامه دیوان بین المللی دادگستری تصریح نشده است اما ماده مذکور به ترتیب و بدون ذکر اولویت معاهدات، عرف بین المللی، اصول کلی حقوقی، را به عنوان منابع اصلی و رویه قضایی و دکترین را به عنوان منابع فرعی حقوق بین الملل شناسایی نمود است. حقوقدانان و نویسندگان از منابع مندرج در ماده ۳۸ اساسنامه ی دیوان تحت عنوان منابع یاد نموده اند، منابعی که هر کدام به کرات توسط هر دو دیوان سابق و فعلی بین المللی دادگستری « رسمی » و یا « مادی » مورد استناد واقع گشتند. اگر چه منابع مذکور طی سالیان متمادی

پایه‌های خود را به عنوان منابع حقوق بین الملل مستحکم نموده اند اما به خصوص در سالهای اخیر در برآیند تحلیل‌های آکادمیک حقوقدانان معاصر چالشهای زیادی نیز در مقابل منابع مختلف قرار گرفته است. صرف نظر از بیانیه‌های یک جانبه ی دولتها یکی از مهم ترین مواردی که به عنوان منبع حقوق از چشم تدوین کنندگان اساسنامه ی دیوان پنهان مانده است مجموعه قواعد و مقرراتی می‌باشد که بدون اعتقاد حقوقی به الزام آورد بودن آنها مبنای رفتار دولتها قرار می‌گیرند.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱	چکیده
۳	فصل اول کلیات پژوهش
۴	مقدمه
۵	نگاه اجمالی از نظر تاریخی
۷	تعاریف
۲۱	۱- تعریف فضای ماورای جو و اسناد حقوق فضایی
۲۶	۲- تعریف فضای ماورای جو و وسایل نقلیه ی فضایی
۳۳	۱- نهادهای دولتی
۳۳	۱-۱. سازمان ملل متحد
۳۳	۱-۲. آژانس های تخصصی
۳۴	۲- نهادهای غیر دولتی
۳۴	۲- ۱. شورای بین المللی اتحادیه های علمی
۳۴	۲- ۲. کمیته تحقیقات فضایی
۳۴	۲- ۳. موسسه بین المللی حقوق فضایی
۳۵	۲- ۴. آکادمی بین المللی فضانوردی
۳۷	فصل دوم مرز میان هوا و فضا
۳۸	مقدمه
۴۲	نظریه عدم ضرورت در حال حاضر
۴۶	نظریه معیارها و شرایط فعالیت های انسانی
۵۲	نظریه صعود آیرودینامیکی
۶۴	نظریه نامتناهی بودن حاکمیت

۶۵	نظریه امنیت ملی و کنترل موثر
۶۶	نظریه پایتترین نقطه پرواز ماهواره
۷۲	نظریه ارتفاع اختیاری
۷۳	تدوین یک نظریه قطعی برای تعیین مرزهای پرواز هوا و فضا
۷۹	فصل سوم رژیم حقوقی حاکم بر فضا
۸۰	قلمرو فضا
۸۱	منابع حقوق فضا
۸۴	رژیم حقوقی فضا
۸۷	معاهده اصول فعالیت در فضا در کاوش و استفاده از فضا
۹۰	بررسی تاریخیچه معاهده فضا (OST)
۹۱	اهداف و روح معاهده فضا (CST)
۹۴	ابهامات و محدودیت های معاهده فضا (OST) جهت کنترل سلاح
۹۸	سنجش از راه دور
۹۹	سنجش از راه دور بطور کلی
۱۰۲	اصول ۱۵ گانه سنجش از راه دور
۱۰۶	تعاریف سنجش از راه دور
۱۰۸	کاربردهای نظامی و غیر نظامی از اطلاعات سنجش از راه دور
۱۰۸	کاربرد غیر نظامی
۱۰۹	کاربرد نظامی
۱۱۳	فصل چهارم ابعاد حقوقی فعالیت های نظامی فضایی دولت ها
۱۱۴	اهمیت نظامی فضا
۱۱۶	تاریخیچه و جگونگی شکل گیری فعالیت های نظامی در فضا

۱۱۸	پیدایش جنگ فضایی
۱۲۱	التزامات ماده چهارم پیمان فضا (۱۹۶۷)
۱۲۹	استفاده از زور در فضای خارجی
۱۳۳	موضوع دفاع مشروع
۱۳۴	دفاع مشروع در فضای لایتناهی خارج از زمین
۱۳۵	دفاع مشروع بر روی اجرام آسمانی و منطقه قطب جنوب
۱۳۷	رقابت تسلیحاتی در فضا و قوانین مخصصات مسلحانه
۱۴۰	حفاظت از فضا در هنگام بروز درگیری‌های نظامی
۱۴۲	اهداف نظامی
۱۴۵	تدابیر پیشگیرانه از نظر حقوق بین الملل
۱۴۷	آیا الزامی برای استفاده از سلاح فضایی وجود دارد؟
۱۴۹	فصل پنجم منابع حقوقی فضای ماورای جو
۱۵۰	معاهدات
۱۵۸	موافقتنامه نجات فضانوردان
۱۶۱	کنوانسیون مسئولیت برای صدمات ناشی از اشیاء فضایی
۱۶۴	کنوانسیون ثبت
۱۶۵	موافقتنامه حاکم بر فعالیتهای کشور در ماه و دیگر اجرام سماوی (موافقتنامه ماه)
۱۸۳	اصول کلی حقوقی
۱۸۷	فصل ششم بهره برداری از فضای ماورای جو
۱۸۸	نحوه پیدایش اصل بهره برداری صلح آمیز از فضا
۱۸۸	۱. پیدایش عصر فضا و اعلامیه‌های بهره برداری‌های صلح آمیز از فضا
۱۹۰	۲. اعلامیه اصول حقوقی برای فضای ماورای جو

۱۹۸	۳- معاهده فضا
۲۰۴	۴- تعادل میان منافع بشری و آزادی کشورها در بهره‌برداری از فضا
۲۰۶	۵- تبیین واژه «مقاصد صلح آمیز»
۲۰۸	تعریف صلح
۲۰۹	ماده ۴ معاهده فضا
۲۱۲	غیرنظامی کردن جزئی مدار زمین و فضا
۲۱۲	غیرنظامی کردن کامل ماه و دیگر اجرام آسمانی
۲۱۴	عرف بهره‌برداران صلح آمیز
۲۱۶	دفاع مشروع
۲۱۷	حفظ صلح
۲۱۹	تفسیر کشورها
۲۳۵	اصابت به اهداف زمینی
۲۳۶	دفاع ضد موشکی
۲۳۸	دفاع از سایر ماهواره‌ها
۲۳۹	حمله به سایر ماهواره‌ها
۲۴۰	جنگ فضایی
۲۴۲	تحول تاریخی فعالیت‌های نظامی در فضا
۲۴۲	عصر جنگ سرد
۲۴۳	نتیجه‌گیری
۲۵۱	منابع و مآخذ

چکیده

توسعه روابط میان کشورها و پیشرفتهای عظیم صنعتی کشورهای غربی، بویژه به کارگیری فن آوری در خدمت ارتش، به منظور پیروزی سریع تر بر دشمن، اختراع هواپیما، سرانجام صنعت هواپیما سازی را به دنبال داشت. از آنجا که ایجاد هر پدیده ای، چه اجتماعی و چه صنعتی، تدوین مقرراتی را ایجاب می کند، تا چگونگی استفاده منطقی و حقوقی از آن مشخص گردد، هواپیما نیز از این قاعده کلی مستثنی نبوده است؛ بخصوص اینکه اختراع چنین صنعتی از ابتدای پیدایش اثراتی بس شگرف و باور نکردنی بر روابط بین المللی گذاشته که در این زمینه با اختراع کشتی بخار به هیچ وجه قابل مقایسه نیست.

بنابراین، با توجه به این تحولات و پیشرفتها بود که رشته جدید دیگری در حقوق بین الملل به نام «حقوق فضا» یا «حقوق بین الملل فضایی» به وجود آمد و آن مجموعه قواعد و مقرراتی است که در این زمینه در سطح بین المللی تهیه و تنظیم گردیده و از طرف کشورهای مختلف تایید شده و قابلیت اجرا یافته است. در این پژوهش به بررسی جنبه های تجاری قواعد و مقررات سخت و نرم حقوق بین الملل عرفی و معاهده های قضایی ماورای جو پرداخته خواهد شد.

کلمات کلیدی: حقوق هوایی، حقوق فضایی، قواعد سخت و نرم، ماورای جو